



БЕКІТЕМІН

Қазтұтынуодағы Қарағанды
университеті

Э.Б.С. профессор

Е.Б. Аймағамбетов

2025 ж.

Әлеуметтік зерттеудің эмпирикалық-талдамалық есебі: «Оқуды бітіргеннен кейін мамандық бойынша жұмысқа орналасу мәселесі»

Жоғары оқу орындарының түлектерін алған мамандығы бойынша жұмысқа орналастыру түлектердің өздері үшін де, жоғары оқу орындары үшін де ең күрделі және маңызды мәселелердің бірі болып табылатын. Жыл сайын көптеген түлектер өз мамандықтары бойынша жұмыс іздеуде қиындықтарға тап болады. Мұндай проблема Қазтұтынуодағы Қарағанды университетінің бітіруші курс студенттерінің алдында тұр.

Осы мәселені талдау мақсатында әлеуметтанулық сауалнама жүргізілді. Оның негізгі мақсаттары

- мамандық бойынша түлектерді жұмысқа орналастыру қиындықтарының негізгі себептері мен салдарын анықтау, сондай-ақ осы мәселені шешудің мүмкін жолдарын анықтау.

Түлектерді жұмысқа орналастырудың негізгі проблемалары ретінде келесі факторлар анықталды:

- еңбек нарығының талаптары мен білім беру бағдарламаларының мазмұны арасындағы сәйкессіздік;
- түлектердің практикалық жұмыс тәжірибесінің болмауы;
- жас мамандар арасында жоғары бәсекелестік;
- өңірдегі жекелеген мамандықтар бойынша бос жұмыс орындарының шектеулі саны;
- шамадан тыс күтілімдер.

Зерттеу нысаны - университет түлектері. Сауалнамаға күндізгі бөлімде 3-4 курстың 100 студенті қатысты. Олардың ішінде:

- 58% — қыздар
- 42% - ұлдар

«Сіз университетті бітіргеннен кейін мамандық бойынша жұмысқа орналасуды қиын міндет деп санайсыз ба?» сұрағына келесі жауаптар алынды:

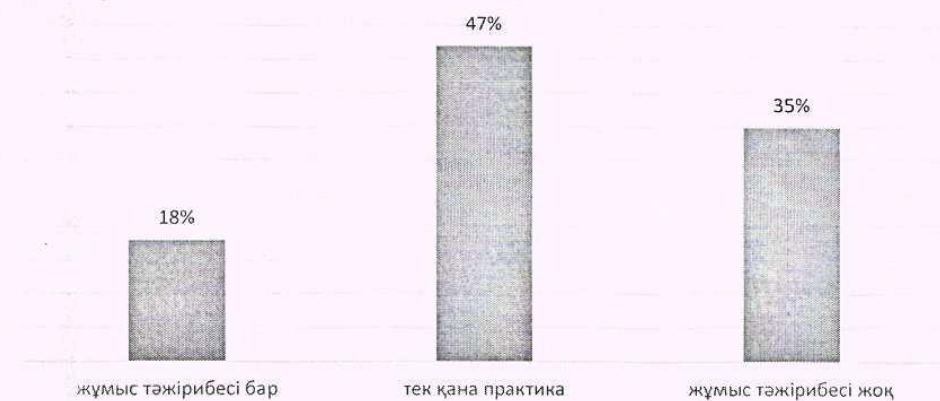
- 62% - мамандық бойынша жұмысқа орналасу қиын деп санайды;
- 24% — жұмыс күшімен мүмкін деп санайды;
- 14% - елеулі қиындықтарды көрмейді.



Университетті бітіргеннен кейін мамандық бойынша жұмысқа орналасу қиын міндет деп ойлайсыз ба?

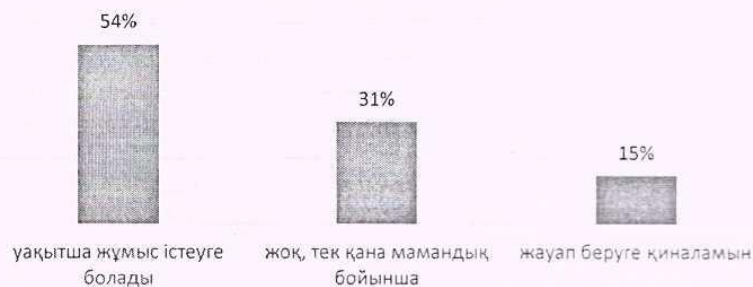
Бұл нәтижелер студенттер үшін болашақ кәсіби іске асыру проблемасының күрделілігін көрсетеді.

«Сізде мамандық бойынша практикалық тәжірибе бар ма?» сұрағына жауаптар келесідей бөлінді:



Сізде мамандық бойынша практикалық тәжірибе бар ма?

«Оқуды аяқтағаннан кейін мамандық емес бойынша жұмыс істеуге дайынсыз ба?» сұрағына:



Оқуды аяқтағаннан кейін мамандық емес бойынша жұмыс істеуге дайынсыз ба?

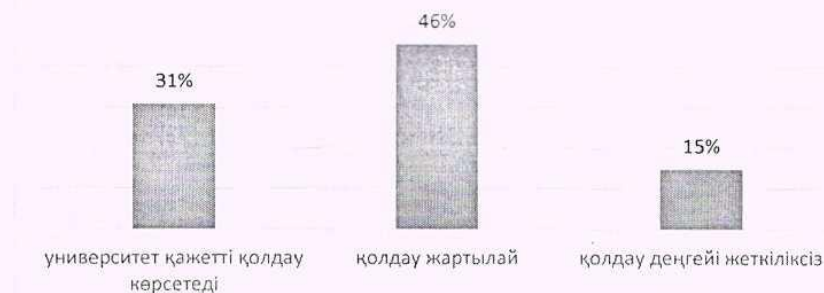
Студенттердің көпшілігі мамандық бойынша жұмыс істегісі келеді және мамандық бойынша емес жұмысқа орналасуды уақытша мәжбүрлі шара ретінде қарастырады.

Студенттердің пікірінше, жұмысқа орналасу қиындықтарының негізгі себептері:

- мамандығы бойынша жұмыс тәжірибесінің болмауы — 68%;
- жас мамандар үшін төмен жалақы-55%;
- практикалық дағдылардың жетіспеушілігі-49%;
- жоғары бәсекелестік-41%;
- өмірде бос жұмыс орындарының болмауы-37%.

Алынған мәліметтер түлектерді жұмысқа орналастыру проблемасының құрылымдық сипатын көрсетеді.

Университеттің түлектерді жұмысқа орналастырудағы рөлін анықтау мақсатында *"Университет түлектерді жұмысқа орналастыруға жеткілікті ықпал ете ме?"* сұрағы қойылды, оған жауаптар университет өз түлектерін жұмысқа орналастыруға барлық қолдау көрсетеді деп санайды деген қорытындыға келуге мүмкіндік береді



Университет түлектердің жұмысқа орналасуына жеткілікті ықпал ете ме?

Респонденттердің шамамен үштен бірі (31%) университет түлектерге жұмысқа орналасуға жеткілікті қолдау көрсетеді деп санайды. Опция:" қолдау ішінара " респонденттердің 46% - ы таңдалды. Сауалнамаға қатысқандардың 15% - ы "қолдаудың жеткіліксіз деңгейі"опциясын таңдады.

Респонденттердің: *"Университет түлектердің жұмысқа орналасуына жеткілікті ықпал ете ме?"* сұрағына жауабы түлектердің басым бөлігі университет олардың жұмысқа орналасуына қолдау көрсетеді деп санайды.

Сонымен қатар, бұл жауаптар студенттердің оқу процесінде олардың мансаптық және тәжірибеге бағытталған қасиеттерін күшейту қажеттілігіне бағытталған. Факультеттер мен бітіруші кафедралардың әлеуетті жұмыс берушілермен тығыз және тұрақты өзара іс-қимылын нығайтуда.

Негізгі қорытындылар

1. Осы сауалнама негізінде Қазтұтынуодағы Қарағанды университетінің студенттерінің көпшілігі мамандық бойынша жұмысқа орналасудың қиындығын түсінеді және оларды ең алдымен тәжірибенің жоктығымен және жұмыс берушілердің талаптарының түлектердің дайындық деңгейіне сәйкес келмеуімен байланыстырады деген қорытындыға келуге болады. Бұл ретте студенттер мамандығы бойынша емес, уақытша жұмыспен қамтуды қоса алғанда, еңбек нарығының жағдайларына бейімделуге дайын екендіктерін көрсетеді.
2. Жүргізілген сауалнама сонымен қатар, оқуды бітіргеннен кейін мамандығы бойынша жұмысқа орналасу мәселесі Қазтұтынуодағы Қарағанды университетінің студенттері үшін өзекті және әлеуметтік маңызды болып табылатынын көрсетті. Сауалнамаға қатысқан студенттердің көпшілігі алған мамандығы бойынша жұмысқа орналасу перспективаларын қиын деп бағалайды, бұл кәсіби болашаққа тұрақты алаңдаушылықтың болуын көрсетеді.
3. Сауалнама нәтижесінде алынған деректер жұмысқа орналасу қиындықтарының негізгі себептері практикалық жұмыс тәжірибесінің болмауы екенін көрсетеді,
4. Сонымен қатар, сауалнама көрсеткендей, студенттер көбінесе университеттің жұмысқа орналасуға ықпал етудегі рөлін оң бағалайды. Сонымен қатар, олардың арасында университеттің рөлін ішінара тиімді немесе тиімсіз деп бағалауға болады деген пікір бар. Бұл білім беру мекемесінің жұмыс берушілермен өзара іс-қимылын күшейту, оқытудың тәжірибеге бағытталған нысандарын кеңейту, тағылымдамалар жүйесін дамыту және мансаптық кеңес беру қажеттілігін көрсетеді.
5. Сауалнама деректерін қорытындылай келе, мамандық бойынша түлектерді жұмысқа орналастыру мәселесін шешу білім беру бағдарламаларын жаңғыртуды, жұмыс берушілердің кадрлар даярлауға белсенді қатысуын және кәсіби құзыреттіліктерді қалыптастыруда студенттердің жеке белсенділігін арттыруды қамтитын кешенді тәсілді қажет етеді деген қорытындыға келуге болады. Осы шараларды іске асыру Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті түлектерінің қазіргі заманғы еңбек нарығында бәсекеге қабілеттілігін арттыруға мүмкіндік береді
6. Жұмысқа орналасу қиындықтарының негізгі себептері:

Практикалық дағдылардың жетіспеушілігі

Көптеген түлектердің теориялық білімі бар, бірақ олардың бәсекеге қабілеттілігін төмендететін жеткілікті практикалық тәжірибесі жоқ.

Білімнің еңбек нарығының талаптарына сәйкес келмеуі

Оқу бағдарламалары экономика мен технологиядағы өзгерістерге сәйкес әрдайым жедел жаңартыла бермейді.

Жұмыс тәжірибесінің болмауы

Жұмыс берушілер тәжірибесі бар үміткерлерді жиі таңдайды, бұл түлектер үшін жабық шеңбер жасайды.

Студенттердің хабардарлығы төмен

Студенттердің бір бөлігі еңбек нарығының нақты талаптары мен жұмысқа орналасу мүмкіндіктеріне нашар бағдарланған.

Өңірдің әлеуметтік-экономикалық жағдайлары

Түлектерді даярлау бейіні бойынша кәсіпорындар мен ұйымдардың шектеулі саны.

7. Жалпы қорытынды: оқуды бітіргеннен кейін мамандық бойынша жұмысқа орналасу мәселесі жан-жақты білім беру мекемелерінің, жұмыс берушілердің және студенттердің бірлескен күш-жігерін қажет етеді. Ол үшін Қазтұтынуодағы Қарағанды университетінің студенттерін даярлау кезінде білім алу ғана емес, сонымен қатар кәсіби құзыреттілікті, практикалық тәжірибені және қазіргі еңбек нарығының талаптарына дайындықты белсенді қалыптастыру маңызды.

Ұсыныстар

1. Студенттерді даярлау кезінде олардың мамандық бойынша білім алуы ғана емес, сонымен қатар кәсіби құзыреттіліктерді, практикалық тәжірибені және қазіргі еңбек нарығының талаптарына дайындықты Белсенді қалыптастыру маңызды.
2. Факультеттер мен бітіруші кафедралар әлеуетті жұмыс берушілермен тұрақты жұмыс қатынастарын орнатуы керек.

Әлеуметтанушы



Е.Ж.Есенгараев